

Innst. O. nr. 75

(2004-2005)

Innstilling til Odelstinget fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen

Ot.prp. nr. 48 (2004-2005)

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om lov om utdanningsstøtte

Til Odelstinget

1. SAMMENDRAG

Departementet legger i proposisjonen fram forslag til ny lov om utdanningsstøtte. Lovforslaget er en oppfølging av vedtatte endringer i studiefinansieringsordningene og arbeidet med å modernisere forvaltningen av studiestøtten. Det er ikke foreslått materielle endringer i dagens studiestøtte eller i ordningene for tilbakebetaling.

Departementet har gjennomgått gjeldende lov med sikte på oppdatering, teknisk justering og nødvendig forenkling av regelverket, jf. St.meld. nr. 12 (2003-2004) og Innst. S. nr. 152 (2003-2004). Gjennomgangen er basert på uforandret innhold i utdanningsstøtten, og omfatter utelukkende lovrevisjon. Alle forskriftshjemler er lagt til departementet. Delegering av myndighet til Statens lånekasse for utdanning vil bli vurdert i forbindelse med den etterfølgende revisjon av forskriftene.

Departementets lovforslag er utarbeidet med sikte på å gi så klare regler som mulig for lånesøkernes og betalernes rettigheter og plikter. Departementet har også ønsket å sikre at loven er oppdatert i forhold til de endringer Stortinget har vedtatt, og å sikre at Lånekassen kan organiseres og drives på en rasjonell og hensiktsmessig måte.

På denne bakgrunn er loven formulert som en rettighetslov der det slås fast at utdanningsøkende som fyller lovvilkårene, har rett til utdanningsstøtte. Gjeldende lov har ikke vært formulert slik, men har i praksis vært brukt som en rettighetslov. Det lovfestes at støtteordningenes formål er å bidra til like mulig-

heter til utdanning og til å sikre samfunnet og arbeidslivet tilgang på kompetanse. Departementet foreslår også å beholde formuleringen i dagens formålsparagraf om å bidra til at utdanningen skjer under tilfredsstillende arbeidsforhold, slik at studiearbeidet kan bli effektivt.

Lovens virkeområde er regulert slik at den gjelder for Norge, herunder Svalbard. Det kan også gis støtte for godkjente studier i utlandet. Departementet ser behov for å ha et klarere hjemmelsgrunnlag for krav om tilknytning til Norge enn i dag. Det foreslås tatt inn i loven at den gjelder for norske statsborgere og EØS-borgere som har arbeidstilknytning til Norge. Loven gjelder også for utenlandske statsborgere som på grunn av arbeid, utdanning, ekteskap, slektenskap eller andre forhold har en særlig tilknytning til Norge. Det samme gjelder de som har kommet til landet av politiske eller humanitære grunner, eller som deltar i særskilte utdanningsprogram som er godkjent av departementet. Studenter fra EØS-land som studerer i Norge uten å ha arbeidstilknytning til landet, faller utenfor lovens virkeområde. Det er et krav at utenlandske statsborgere har oppholdstillatelse i Norge. Det er lagt inn en hjemmel for departementet til å gi forskrifter om hvem som er omfattet av utdanningsstøtteordningene.

Når det gjelder tildelingen av utdanningsstøtte, foreslår departementet å lovfeste at støtte bare gis til utdanning i Norge eller utlandet som er godkjent for utdanningsstøtte. Videre foreslår departementet regler for støtteformer som gjør det mulig for regjeringen og Stortinget å regulere satser og ordninger for utdanningsstøtten i forbindelse med budsjettbehandlingen uten å måtte endre loven. Departementet har innført klare regler om minstegrense for utbetaling av små beløp og presisert hjemlene for å innhente opplysninger fra andre enn lånesøkerne.

Departementet foreslår å presisere lovbestemmelsen om tap av rettigheter slik at både de som gir uriktige opplysninger, og de som unnlater å gi relevante opplysninger, kan miste sine rettigheter etter loven. Videre er reglene for tvangsgrunnlag, særnamsmannsmyndighet og overføring av fordringer til Statens innkrevingsentral gjennomgått og presisert.

Når det gjelder administrasjonen av Lånkassen, foreslår departementet at den nåværende reguleringen av geografisk lokalisering av Lånkassen tas ut av loven. Departementet anfører i den forbindelse at det ikke har ønske om å endre Lånkassens lokaliseringsløsning, og at en eventuell endring i denne ville måtte behandles av Stortinget i sammenheng med budsjettkonsekvenser. Dagens lovbestemmelser om styre og administrerende direktør i Lånkassen er også tatt ut av loven. Det samme gjelder reglene om grunnfond. Departementet foreslår å ta inn i loven at departementet har instruksjonsmyndighet over Statens innkrevingsentral for saker som Innkrevingsentralen behandler etter loven.

Departementet gjennomgår i proposisjonen Lånkassens klagenemnd og organiseringen av sekretariatet til nemnda. Departementet vurderer det slik at nemnda fungerer i henhold til forutsetningene. Departementet mener imidlertid at det bør utformes en instruks som regulerer organiseringen av sekretariatsfunksjonen slik at den blir mer uavhengig av Lånkassens administrasjon.

2. KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Høyre, Ine Marie Eriksen, Jan Olav Olsen, Raymond Robertsen og Søren Fredrik Voie, fra Arbeiderpartiet, Vidar Bjørnstad, Eva M. Nielsen og Karita Bekkemellem Orheim, fra Sosialistisk Venstreparti, Lena Jensen og lederen Rolf Reikvam, fra Kristelig Folkeparti, Arne Lyngstad og Elsa Skarbøvik, fra Fremskrittspartiet, Arne Sortevik, fra Senterpartiet, Rune J. Skjælaaen, fra Venstre, Trine Skei Grande, og representantene Ursula Evje og Jan Simonsen, viser til proposisjonen.

Komiteen er tilfreds med at lovforslaget bidrar til en forenkling og presisering av regelverket for utdanningsstøtte. For brukerne av Statens lånekasse for utdanning (Lånkassen) betyr dette at de i framtiden vil møte en mer effektiv lånekasse som kan yte bedre service.

En sammenlikning av støttesystemene i de nordiske landene viser også nokså likeartede målsetninger for utdanningsstøtten - å sikre lik rett til utdan-

ning for alle. I Norge er studielånet ikke rentebærende i studietiden.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og representantene Evje og Simonsen, viser til at denne lovrevisjonen om utdanningsstøtte gjennomgås med sikte på oppdatering, teknisk justering og nødvendig forenkling av regelverket. Flertallet vil derfor ikke i denne innstillingen ta opp eller vurdere spørsmål av materiell karakter, dvs. forbedringer eller endringer i studiestøtteordningen. Flertallet vil følge opp eventuelle forbedringer i studiefinansieringen i forbindelse med kommende budsjetter.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet og representantene Evje og Simonsen har merket seg at studielån i Finland tas opp i vanlig bank. Disse medlemmer viser i den forbindelse til Fremskrittspartiets merknader i Innst. S. nr. 152 (2003-2004) om St.meld. nr. 12 (2003-2004).

Formålsparagraf

Komiteen viser til at utdanningsstøttens formål om å bidra til lik rett og mulighet til utdanning, uavhengig av geografiske forhold, alder, kjønn, økonomiske eller sosiale forhold, er viktig. Komiteen mener at funksjonshemmedes mulighet til en likeverdig utdanning er en viktig del av dette. Komiteen viser til at universell utforming av arbeidsmiljøet er viktig prinsipp for å oppnå lik mulighet for utdanning. Komiteen fremmer følgende forslag:

"§ 1 skal lyde:

§ 1 Formål

- Utdanningsstøtteordningens formål er å bidra til
- like muligheter til utdanning uavhengig av geografiske forhold, alder, kjønn, funksjonsdyktighet, økonomiske eller sosiale forhold
 - å sikre samfunnet og arbeidslivet tilgang på kompetanse
 - at utdanningen skjer under tilfredsstillende arbeidsforhold, slik at studiearbeidet kan bli effektivt."

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil understreke at lik mulighet til utdanning betyr at alle ekstra utgifter som er dokumentert på grunn av funksjonsnedsettelse, stipendieres fullt ut. Dette skal også gjelde ved behov for lengre studietid.

Rettighetslov

Komiteen merker seg at departementet uttrykkelig gjør lov om utdanningsstøtte til en rettighets-

lov. Dette kodifiserer det som har vært praksis, men representerer også en tydeliggjøring av både statens og støttemottakernes rettigheter og plikter.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet og representantene Evje og Simonsen understreker at rettighetslov om utdanningsstøtte etter Fremskrittspartiets mening må være en rettighetslov for norske statsborgere. Disse medlemmer legger til grunn at Regjeringen arbeider for at internasjonale avtaler som Norge har sluttet seg til tolkes og praktiseres slik eller søkes forhandlet. Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

"§ 3 annet ledd skal lyde:

Loven gjelder for norske statsborgere."

Godkjenning

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representantene Evje og Simonsen, viser til at det i lovteksten blir presisert at utdanningen det søkes støtte til å gjennomføre, må være godkjent. Departementet presiserer i sine vurderinger at studenter som studerer ved en institusjon som i løpet av studieåret mister sin akkreditering, fortsatt vil være støtteberettiget. Flertallet er tilfreds med denne presiseringen.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet og representantene Evje og Simonsen mener godkjenning av utenlandske utdanninger bør inngå i NOKUTs mandat. Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

"§ 4 skal lyde:

Det gis utdanningsstøtte bare til en utdanning som er godkjent for utdanningsstøtte. Vedtak om godkjenning for utdanningsstøtte fattes av departementet etter innstilling fra NOKUT."

Støtteformer

Komiteen viser til at det er et uttalt politisk mål å legge til rette for at flere studenter og elever får anledning til studie-/skoleopphold i utlandet. For elever i videregående skole er det etablert ordninger for individuell utveksling og utveksling av hele klasser. Det kan gis stipend til elever som velger å ta ett år av utdanningen i utlandet.

Komiteen fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen komme tilbake til Stortinget med en egen sak vedrørende organisering og finansiering av ulike former for videregående opplæring i utlandet. Det forutsettes at saken også omhandler studietur for 10. trinn i grunnskolen."

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og representantene Evje og Simonsen, viser til at om en velger ett år i utlandet med stipend, går dette til fradrag for det antall år en kan bruke på å fullføre utdanningen med støtte fra Lånekasen. En elev fra allmennfaglig studieretning vil kun få stipend til to år ved hjemskolen dersom ett år tas i utlandet. Flertallet mener en slik praktisering lett kan virke hemmende for elever som ønsker ett år i utlandet og som er avhengig av støtte. Dessuten vil en slik praktisering ikke stimulere elever til å velge land med annet språk enn engelsk, eller land som har et skolesystem som avviker vesentlig fra det norske. Erfaringer viser at året i utlandet ikke alltid kan erstatte ett år ved hjemskolen.

Flertallet ber departementet vurdere en oppmykning av ordningen, slik at det kan gis stipend ut over tre eller fire år for å fullføre videregående skole for elever som har hatt ett år utveksling, jf. forslag nedenfor.

Flertallet viser til Innst. S. nr. 268 (2003-2004) der et flertall uttalte følgende om utenlandsopphold:

"Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og representanten Simonsen, har merket seg meldingens omtale av videregående opplæring i utlandet, men mener det er en svakhet at det ikke er fremmet noen egne forslag i meldingen vedrørende dette. Flertallet viser til Budsjett-innst. S. nr. 12 (2003-2004) der et flertall bestående av partiene Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, varslet at de ville ta stilling til videreføring av forsøksordningene for finansiering av videregående utdanning i utlandet i forbindelse med oppfølging av Kvalitetsutvalgets innstilling.

Flertallet deler fullt ut departementets vurdering av at utveksling ikke bare er nyttig for den enkelte elev, men at slike ordninger også er viktige for å videreutvikle kvaliteten i opplæringen generelt. Flertallet mener derfor at tiltaket bør behandles grundigere i en egen sak. Flertallet ønsker også at studietur til utlandet for 10. klasser i ungdomsskolen vurderes i denne sammenhengen; både som en del av internasjonal utveksling i utdanningsløpet og i forbindelse med muligheter for finansiering gjennom nasjonale og internasjonale programmer."

Flertallet viser også til følgende uttalelse i samme sak:

"Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og representanten Simonsen, vil fremheve verdien av den internasjonale elevutveksling som skjer i skolen. Elevutveksling gir elevene sjansen til å hente nye impulser utenfra og å styrke både språkkunnskaper og internasjonal forståelse. Flertallet mener det bør legges bedre til rette for å gi elever

mulighet til kortere utenlandsopphold som en del av den videregående opplæringen."

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet og representantene Evje og Simonsen viser til at det i Kvalitetsreformen oppfordres til både utenlandsopphold og utenlandsstudier for norske studenter. Disse medlemmer viser til at stipenddel av skolepengestøtten og tilleggsstipend for norske studenter som studerer i utlandet får kompensasjon dersom en utenlandsk valuta styrker seg i forhold til den norske kronen. Disse medlemmer viser videre til at den såkalte kostnadsnormen - samlet beløp for å dekke utgifter til livsopphold - imidlertid ikke valutajusteres for norske studenter i utlandet. Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen på egnet måte komme tilbake til Stortinget med en vurdering av innføring av valutakompensasjon på utdanningsstøtte til livsopphold for norske studenter i utlandet."

Disse medlemmer mener utdanningsstøtten må justeres i tråd med pris- og kostnadsutviklingen, og mener en slik regulering bør lovfestes.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"§ 5 nytt fjerde ledd skal lyde:

Utdanningsstøtten reguleres årlig med samme beløp som Folketrygdens grunnbeløp."

Disse medlemmer peker på at lovens henvisning til at støtteordninger behandles og fastsettes i de årlige statsbudsjettene gjør at utdanningsstøtte kan bli uforutsigbar for de utdanningsøkende. Disse medlemmer mener en ordning med større forutsigbarhet bør vurderes, og fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen vurdere en ordning med fastsetting av utdanningsstøtte over flere år - for eksempel 5 år - for å sikre bedre forutsigbarhet i rammebetingelsene for de som søker høyere utdanning."

Disse medlemmer viser til Fremskrittspartiets merknader og forslag i Innst. S. nr. 242 (2002-2003) om St.meld. nr. 21 (2002-2003) om støtteordninger gjennom Lånecassen for unge elever i ordinær videregående opplæring. Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen innføre en generell låneadgang i Lånecassen for elever i videregående skole med samme stipendordning som for høyere utdanning."

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti

viser til at kostnadsnormen ikke er blitt prisjustert etter at den ble hevet til 80 000 kroner i 2002. Manglende prisjustering har ført til at realverdien av studiestøtten har blitt kraftig redusert de siste fire årene. Disse medlemmer viser til lovens formål der det understrekes at utdanningsstøtten skal bidra til å gi alle like muligheter til utdanning. Redusert realverdi kan føre til at studenter som kun har Lånecassen som finansieringskilde, må velge bort høyere utdanning. Det er også urimelig at studenter ikke får del i den generelle økonomiske veksten.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser i den sammenheng blant annet til at Arbeiderpartiet i sitt alternative statsbudsjett for 2005 gikk inn for at kostnadsnormen skulle prisjusteres og vil følge opp dette i kommende budsjetter.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og representantene Evje og Simonsen fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen i statsbudsjettet for 2006 å foreslå en kostnadsnorm som er prisjustert med utgangspunkt i kostnadsnormen vedtatt for 2002."

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser til det faktum at levekostnadene øker årlig som følge av prisstigning på varer, tjenester og økning i leiepriser. Dette påfører studenter og borteboende elever i videregående skole økte kostnader uten at disse gruppene i dag er sikret en tilsvarende økning i studiestøtten. Konsekvensen er at levestandarden og kjøpekraften går opp for lønsmottakere, mens studenter og borteboende elever opplever en realnedgang. Dette medlem mener dette gjør det vanskelig å oppfylle intensjonen om å øke andelen heltidsstudenter. En vanskelig økonomisk situasjon og nødvendigheten av å arbeide ved siden av skolegangen, gir også en reell fare for at flere borteboende elever avbryter utdanningsløpet.

Siden forslagene i denne odelstingsproposisjonen gjelder oppdatering, teknisk justering og nødvendig forenkling av regelverket, vil dette medlem ikke foreslå eller vurdere endringer i studiestøtteordningen. Dette medlem vil imidlertid komme tilbake med forslag til forbedringer i studiefinansieringen i kommende budsjettbehandlinger.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Fremskrittspartiet og representantene Evje og Simonsen viser til tidligere vedtak med forslag om delvis dekning av studieavgiften for studenter ved Handelshøyskolen BI i forbindelse med statsbudsjettet for 2002

fremdeles ikke er fulgt opp. Disse medlemmer ber igjen departementet legge frem forslag om delvis dekning av studieavgiften for studenter ved Handels-høyskolen BI i forbindelse med statsbudsjettet for 2006.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at grunnopplæringen skal være gratis. Retten til grunn- og videregående opplæring skal være uavhengig av elevenes økonomiske og sosiale bakgrunn og stille dem likt i forhold til studie-ønsker. Dette innebærer, etter disse medlemmers oppfatning, at utgifter til skolebøker og studiemateriell ikke skal være styrende for de utdanningsvalg elevene tar.

Disse medlemmer er kjent med at inntekts-grensene i den nye støtteordningen for elever i videregående opplæring, som trådte i kraft fra og med skoleåret 2003/2004, er satt slik at svært mange elever faller utenfor det nye behovsprøvde læremiddelstipendet, og at det i for liten grad bidrar til å dekke deres faktiske utgifter. Stipendordningen fanger heller ikke opp utgiftsvariasjonene mellom de ulike studie- retningene. For store og ulike kostnader til undervisningsmaterieell er uheldig, og kan få negative konsekvenser for målsettingen om bredest mulig rekruttering til videregående utdanning.

Disse medlemmer viser til følgende merknad i Innst. S. nr. 242 (2002-2003):

"Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil vise til Innst. S. nr. 246 (1998-1999), der komiteen vektlegger at den videregående opplæringen er en del av et helhetlig utdanningsløp i et livslangt læringsperspektiv. Grunnskolen og den videregående opplæringen må ses som et løp. Disse medlemmer mener at gratisprinsippet i grunnskolen også skal omfatte videregående opplæring."

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener i stedet at alle elever må få støtte til læremiddelutgiftene sine gjennom et eget læremiddelstipend for elever i videregående opplæring. Læremiddelstipendet må indeksreguleres og lovfestes.

Behovsprøving, tilbakebetaling og renter

Proposisjonen innebærer ingen materielle endringer. Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representantene Evje og Simonsen, merker seg derfor at det ikke er gjort forandringer i bestemmelsen om at utdanningsstøtte kan behovsprøves mot økonomien til søkeren og dennes nærmeste.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet tar i denne sammenheng til etterretning ordningen med behovsprøvd utdanningsstøtte for elever i videregående skole. Disse medlemmer viser til Innst. S. nr. 242 (2002-2003) der Arbeiderpartiet fremmet følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen opprette en ordning for utstyrsinnkjøp/læremiddelstøtte/utlån av læremidler som skal administreres av fylkeskommunen. Det må sikres at bruken av midlene skal redusere utgiftene til læremidler, redusere forskjellene mellom studieretningene og at utgiftsreduksjonene skal være minst like store som midlene fylkeskommunene mottar fra staten til det enkelte fylket."

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet og representantene Evje og Simonsen peker på at Fremskrittspartiet ønsker utdanningsstøtte uten behovsprøving og vil derfor gå imot § 7 Behovsprøving.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og representantene Evje og Simonsen har merket seg at Statens lånekasse for utdanning ved utsendelse av varsel om terminbeløp legger på et gebyr på 35 kroner. Disse medlemmer har merket seg at lovhjemmel for innkreving av slikt gebyr kan synes svak, og at gebyret som sådan er satt høyt i forhold til antatt faktiske kostnader med ordningen. Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

"§ 8 tredje ledd skal lyde:

Låntaker kan belastes faktiske kostnader ved utsending av terminvarsel, samt gebyrer ved for sen betaling. Låntaker kan i tillegg belastes gebyrer og kostnader i forbindelse med innkreving av utdanningslån."

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet og representantene Evje og Simonsen viser til at Fremskrittspartiet ønsker samme rente på studielån som på lån i det langsiktige kredittmarkedet. Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge frem sak om overgang til en ordning der renten på studielån settes lik renten i det langsiktige kredittmarkedet."

Komiteens medlem fra Senterpartiet mener at ingen låntaker i Statens lånekasse for utdanning skal betale tilbake mer enn det de faktisk har lånt. Studielånet skal bare inflasjonsjusteres fra det tidspunktet studiene avsluttes. Dette innebærer i realiteten en nominell rente tilsvarende årlig inflasjon.

Siden forslagene i denne odelstingsproposisjonen gjelder oppdatering, teknisk justering og nødvendig forenkling av regelverket, vil dette medlem ikke foreslå eller vurdere endringer i studiestøtteordningen. Dette medlem vil imidlertid komme tilbake med forslag til forbedringer i studiefinansieringen i kommende budsjettbehandlinger.

Gjeldsordninger, tap av rettigheter og klage

Komiteen har merket seg at den foreslåtte § 10 i loven presiserer at gjeld i Lånekassen helt eller delvis ettergis når det finnes rimelig på grunn av uførhet eller langvarig sykdom.

Stortinget kan i dag fastsette rammer for ettergivelse av lån for låntakere med bestemte geografiske tilknytninger. Denne ordningen er ikke tenkt endret i og med lovforslaget, og komiteen mener at ordningen bør være uttrykt i loven.

Komiteen vil påpeke at denne ordningen i Lånekassen er et viktig utdanningspolitisk virkemiddel, men også et instrument for å sikre alle deler av landet tilgang på høyt utdannet arbeidskraft.

Komiteen foreslår følgende formulering av tredje ledd i § 10 Ettergivelse:

"Gjelden kan ettergis, helt eller delvis, etter rammer fastsatt av Stortinget, når låntaker er bosatt i og utøver et yrke i Finnmark eller andre bestemte deler av landet."

Departementet understreker i lovutkastet at det vil gi forskrifter om blant annet arbeidsdelingen mellom Lånekassen og Statens innkrevingsentral og vilkårene for gjeldsforhandlinger. Komiteen merker seg dette.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at Lånekassen i dag har et samarbeid med Statens innkrevingsentral om innkreving etter visse kriterier når det gjelder grovt misligholdte lån. Statens innkrevingsentral trer også inn i funksjonen som namsmann ved oppfølging av oppsagte lån. Disse medlemmer viser til at før et lån overføres permanent til Innkrevingsentralen, ligger det et omfattende saksbehandlingsarbeid med det misligholdte lånet bak. Det er utdanningsstøtteleven og Lånekassens regler som gjelder. Disse medlemmer viser til at regelforvaltning er definert som en kjerneaktivitet, og at dette regelverket fortsatt skal forvaltes av Lånekassen.

Disse medlemmer tar til etterretning at et flertall vil overføre regelforvaltning til Statens innkrevingsentral, men understreker at den foreslåtte arbeidsfordelingen vil kreve etterprøving av forvaltningspraksis for å sikre likebehandling.

Komiteen merker seg at departementet i proposisjonen lovfester den oppgaveoverføringen til Statens innkrevingsentral (SI) på innkrevingsområdet som Stortinget ga sin tilslutning til i Innst. S. nr. 152 (2003-2004). Komiteen er tilfreds med at departementet i lovutkastets forslag til § 17 uttrykkelig nevner at departementet vil ha instruksjonsmyndighet over SI i saker som SI behandler etter lov om utdanningsstøtte.

Komiteen viser til at departementet drøfter problemstillingene rundt upartiskheten til Lånekassens klagenemnd. Klagenemnda synes å fungere godt i dag, og at ordningen med at Lånekassens administrasjon er sekretariat for klagenemnda ikke ser ut til å ha negative effekter.

Innhenting av opplysninger

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representantene Evje og Simonsen, viser til at det, for å kunne følge den moderniseringsstrategien for Lånekassen som Stortinget vedtok i Innst. S. nr. 152 (2003-2004), er nødvendig å presisere hjemmelen for innhenting av opplysninger fra ulike dataregistre. Flertallet er tilfreds med at departementet har hatt en god og løpende dialog med blant annet Datatilsynet underveis i prosessen, og på den måten ivarettatt helt nødvendige hensyn til personvern.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet og representantene Evje og Simonsen viser til sin merknad foran og vil stemme imot § 23.

Lokalisering

Komiteen viser til at departementet ved å ta ut bestemmelsene om Lånekassens geografiske lokalisering, ikke gjør endringer i denne lokaliseringen. Komiteen understreker at eventuelle framtidige endringer i lokalisering skal fremlegges for Stortinget.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til merknaden i Innst. S. nr. 152 (2002-2003), der en samlet komité sa:

"Komiteen mener at ordningen med et eget styre for Lånekassen bør videreføres for å sikre god dialog med elev- og studentorganisasjonene i forvaltningen av utdanningsstøtten, og for å bruke nåværende styres kompetanse i det forestående omstillingsarbeidet."

Disse medlemmer mener at bestemmelsene om styret fortsatt bør videreføres i loven og foreslår gjeldende lovtekst lagt inn under § 16 som tillegg til

proposisjonens forslag til lovtekst. Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"§ 16 nytt første ledd skal lyde:

Lånekassen ledes av et styre på fem medlemmer med personlige varamedlemmer. Styret oppnevnes av Kongen for inntil 3 år. Kongen fastsetter hvem som skal være leder og nestleder i styret. Styret er vedtaksført når minst tre medlemmer er til stede."

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet og representantene Evje og Simonsen har merket seg departementets forslag om å fjerne omtalen av Lånekassens grunnfond og at grunnfondets midler tilbakeføres til statskassen. Disse medlemmer viser til at fondet ved utgangen av 2003 utgjorde ca. 1 300 mill. kroner og mener det i alle fall bør foretas en vurdering av om midlene på annen måte kan brukes til styrkede/forbedrete finansieringsordninger for utdanningsøkende før midlene eventuelt tilbakeføres til statskassen. Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen på egnet måte komme tilbake til Stortinget med en vurdering av hvordan midlene avsatt i Lånekassens grunnfond på andre måter kan brukes til styrking/forbedring av finansieringsordningene for utdanningsøkende."

3. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet:

Forslag 1

§ 16 nytt første ledd skal lyde:

Lånekassen ledes av et styre på fem medlemmer med personlige varamedlemmer. Styret oppnevnes av Kongen for inntil 3 år. Kongen fastsetter hvem som skal være leder og nestleder i styret. Styret er vedtaksført når minst tre medlemmer er til stede.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Fremskrittspartiet og representantene Evje og Simonsen:

Forslag 2

§ 8 tredje ledd skal lyde:

Låntaker kan belastes faktiske kostnader ved utsending av terminvarsel, samt gebyrer ved forsen betaling. Låntaker kan i tillegg belastes gebyrer og kostnader i forbindelse med innkreving av utdanningslån.

Forslag 3

Stortinget ber Regjeringen i statsbudsjettet for 2006 å foreslå en kostnadsnorm som er prisjustert med utgangspunkt i kostnadsnormen vedtatt for 2002.

Forslag fra Fremskrittspartiet og representantene Evje og Simonsen:

Forslag 4

§ 3 annet ledd skal lyde:

Loven gjelder for norske statsborgere.

Forslag 5

§ 4 skal lyde:

Det gis utdanningsstøtte bare til en utdanning som er godkjent for utdanningsstøtte. Vedtak om godkjenning for utdanningsstøtte fattes av departementet etter innstilling fra NOKUT.

Forslag 6

§ 5 nytt fjerde ledd skal lyde:

Utdanningsstøtten reguleres årlig med samme beløp som Folketrygdens grunnbeløp.

Forslag 7

Stortinget ber Regjeringen på egnet måte komme tilbake til Stortinget med en vurdering av innføring av valutakompensasjon på utdanningsstøtte til livsopphold for norske studenter i utlandet.

Forslag 8

Stortinget ber Regjeringen vurdere en ordning med fastsetting av utdanningsstøtte over flere år - for eksempel 5 år - for å sikre bedre forutsigbarhet i rammebetingelsene for de som søker høyere utdanning.

Forslag 9

Stortinget ber Regjeringen innføre en generell låneadgang i Lånekassen for elever i videregående skole med samme stipendordning som for høyere utdanning.

Forslag 10

Stortinget ber Regjeringen legge frem sak om overgang til en ordning der renten på studielån settes lik renten i det langsiktige kredittmarked.

Forslag 11

Stortinget ber Regjeringen på egnet måte komme tilbake til Stortinget med en vurdering av hvordan midlene avsatt i Lånekassens grunnfond på andre

måter kan brukes til styrking/forbedring av finansieringsordningene for utdanningsøkende.

4. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rå Odelstinget til å gjøre slike

vedtak:

A.

Vedtak til lov

om utdanningsstøtte

Kapittel I Formål og virkeområde

§ 1 Formål

- Utdanningsstøtteordningens formål er å bidra til
- like muligheter til utdanning uavhengig av geografiske forhold, alder, kjønn, funksjonsdyktighet, økonomiske og sosiale forhold
 - å sikre samfunnet og arbeidslivet tilgang på kompetanse
 - at utdanningen skjer under tilfredsstillende arbeidsforhold, slik at studiarbeidet kan bli effektivt.

§ 2 Rettigheter

Søkere som fyller vilkårene i denne loven og forskrift gitt i medhold av loven, har rett til utdanningsstøtte.

§ 3 Virkeområde

Loven gjelder for utdanning i Norge, herunder Svalbard såfremt ikke annet følger av forskrift gitt av Kongen. Det kan også gis støtte til utdanning i utlandet dersom utdanningen er godkjent etter § 4.

Loven gjelder for norske statsborgere og EØS-borgere som har arbeidstilknytning til Norge. Loven gjelder også for utenlandske statsborgere som på grunn av arbeid, utdanning, ekteskap, slektskap eller andre forhold har en særlig tilknytning til Norge, eller som har kommet til landet av politiske eller humanitære grunner, eller som deltar i særskilte utdanningsprogram som er godkjent av departementet.

Departementet gir forskrifter om hvem som er omfattet av utdanningsstøtteordningene.

Kapittel II Tildeling av utdanningsstøtte

§ 4 Utdanning det gis støtte til

Det gis utdanningsstøtte bare til en utdanning som er godkjent for utdanningsstøtte. Vedtak om godkjenning for utdanningsstøtte fattes av departementet eller den departementet bestemmer.

Departementet gir forskrifter om vilkår for godkjenningen.

§ 5 Støtteformer

Utdanningsstøtte kan gis som stipend og lån. Rentefritak under utdanning kan også regnes som utdanningsstøtte.

Stortinget fastsetter utdanningsstøtten og hvor stor del som skal gis som stipend, samt kostnadsnorm og satser for støtte til livsopphold.

Departementet gir forskrifter om tildeling av utdanningsstøtte, herunder om krav om opptak og rett til å gå opp til eksamen, faglige krav, grenser for hvor mange år støtte kan tildeles, søknadsfrister og aldersgrenser.

§ 6 Andre ytelser

I tillegg til støtte til livsopphold kan det gis stipend og/eller lån til andre utgifter i forbindelse med utdanningen, herunder skolepenger og reisestøtte. Det kan også gis støtte til utgifter til forsørgelse, omgjøring av lån til stipend ved fødsel eller sykdom, stipend til flyktning, eller annen støtte til særskilte grupper.

Departementet gir forskrifter om vilkår for å mota støtte som nevnt i første ledd.

§ 7 Behovsprøving

Utdanningsstøtten kan behovsprøves mot økonomien til søkeren, søkerens ektefelle eller samboer og søkerens forsørgere. Steforeldre likestilles med biologiske foreldre når det gjelder forsørgelse.

Utdanningsstøtten kan falle bort eller reduseres dersom søkeren får støtte gjennom andre støtteordninger.

Departementet gir forskrifter om behovsprøving, herunder beløpsgrenser og hvilke grupper behovsprøvingen skal gjelde for.

Kapittel III Tilbakebetaling

§ 8 Tilbakebetaling

Det skal fastsettes en tilbakebetalingsplan for den enkelte låntaker.

Samlet tilbakebetalingstid regnet fra det tidspunkt lånet blir rentebærende skal som regel ikke være lengre enn 20 år.

Låntaker kan belastes gebyr ved utsending av terminvarsel, samt gebyrer ved for sen betaling. Låntaker kan i tillegg belastes gebyrer og kostnader i forbindelse med innkreving av utdanningslån.

Det kan gis utsettelse med betaling av hele terminbeløp i inntil 3 år eller inntil 6 år ved utsettelse av halve terminbeløp. Det kan gis rentefritak i forbindelse med videre utdanning, militærtjeneste, syk-

dom, arbeidsledighet eller omsorgsforpliktelser når låntakers inntekt er under fastsatte grenser, eller hvor andre forhold gjør at innkreving av renter vil virke urimelig.

Departementet gir forskrifter om tilbakebetaling av lån, blant annet om satser og gebyrer, rentefritak og utsettelse av betaling av terminbeløp.

§ 9 Renter

Det regnes renter av lånet når utdanningen er avsluttet eller avbrutt eller når låntakeren ikke lenger mottar støtte fra Statens lånekasse for utdanning (Lånekassen).

Renter regnes etter regler fastsatt av Stortinget. Departementet gir utfyllende forskrifter om fastsettelse av rente.

§ 10 Ettergivelse

Gjelden ettergis ved låntakers død.

Gjelden ettergis, helt eller delvis, når det finnes rimelig på grunn av uførhet eller langvarig sykdom.

Gjelden kan ettergis, helt eller delvis, etter rammer fastsatt av Stortinget, når låntaker er bosatt i og utøver et yrke i Finnmark eller andre bestemte deler av landet.

Dersom grunnlaget for ettergivelse er falt bort og det ikke er gått mer enn ti år siden vedtaket ble fattet, kan gjelden reaktiveres.

Departementet gir forskrifter med nærmere vilkår for ettergivelse av gjeld og reaktivering av gjeld.

§ 11 Tvangsgrunnlag for utlegg

Krav på tilbakebetaling av utdanningsstøtte er tvangsgrunnlag for utlegg.

§12 Særnamsmannsmyndighet

Når Statens innkrevingsssentral er pålagt å inndrive krav som nevnt i § 11, kan den inndrive kravet ved trekk i lønn og andre lignende ytelser etter reglene i dekningsloven § 2-7. Innkrevingsssentralen kan også inndrive kravene ved å stifte utleggspant for kravet dersom panteretten kan gis rettsvern ved registrering i et register eller ved underretning til en tredjeperson, jf. panteloven kapittel 5, og utleggsforretningen kan holdes på Innkrevingsssentralens kontor etter tvangsfullbyrdsloven § 7-9 første ledd.

§ 13 Overføring av fordringer til Statens innkrevingsssentral

Ved vedvarende og grovt mislighold kan låntakers gjeld bli overført til Statens innkrevingsssentral. En overføring av kravet til Statens innkrevingsssentral medfører tap av rettigheter gitt i eller i medhold av denne lov.

§ 14 Gjeldsordninger og ettergivelse av fordringer

Lånekassen og Statens innkrevingsssentral kan delta i forhandlinger om gjeldsordninger etter gjeldsordningsloven, samt delta i utenrettslige gjeldsforhandlinger.

Lån, renter og omkostninger kan ettergis i den utstrekning de ikke anses mulig å inndrive.

Vedtaket etter første og annet ledd kan ikke påklegges etter forvaltningslovens regler.

Departementet gir forskrifter om arbeidsdelingen mellom Lånekassen og Statens innkrevingsssentral, utøvelse av skjønn ved ettergivelse av lån, renter og omkostninger og om vilkår for gjeldsforhandlinger.

§ 15 Tap av rettigheter

Søker eller låntaker som forsettlig eller uaktsomt har gitt uriktige opplysninger eller unnlatt å gi opplysninger, og av den grunn har mottatt eller forsøkt å motta støtte vedkommende ikke hadde rett til, kan helt eller delvis miste rettigheter gitt i eller i medhold av denne lov.

Låntaker som misligholder sin betalingsplikt, kan helt eller delvis miste rettigheter gitt i eller i medhold av denne lov.

Departementet gir forskrift om grunnlaget for tap av rettigheter.

Kapittel IV Administrasjon

§ 16 Statens lånekasse for utdanning

Lånekassen forvalter utdanningsstøtten i samsvar med bestemmelsene gitt i eller i medhold av denne lov. Lånekassen er underlagt departementet.

§ 17 Statens innkrevingsssentral

Statens innkrevingsssentral kan forvalte deler av regelverket om tilbakebetaling etter denne lov med forskrifter. For saker Statens innkrevingsssentral behandler etter denne lov, har departementet instruksjonsmyndighet.

§ 18 Klagenemnd

Departementet oppnevner en klagenemnd som er klageinstans for enkeltvedtak etter denne loven, herunder vedtak om tildeling av utdanningsstøtte, forrentning og tilbakebetaling. Klagenemnda skal også behandle klager over vedtak om tilskudd til dekning av skolepenger til elever ved utenlandske eller internasjonale videregående skoler.

Klagenemnda har tre medlemmer med personlige varamedlemmer som oppnevnes for inntil tre år. Departementet fastsetter hvem som skal være leder og nestleder i klagenemnda. Lånekassens administrasjon er sekretariat for klagenemnda.

For tjenestemannssaker og klager etter lov om offentlighet i forvaltningen, er departementet klageinstans.

§ 19 Regnskap, revisjon og kontroll

Departementet fører tilsyn med Lånekassen og med Statens innkrevingsentral for de saker som behandles etter denne lov. Lånekassen sender hvert år etter departementets nærmere bestemmelser rapport og regnskap for foregående år. Riksrevisjonen reviderer Lånekassens regnskap og forvaltning.

Kapittel V Andre bestemmelser

§ 20 Finansiering

Utdanningsstøtteordninger etter denne lov, utgiftene ved ettergivelse av lån, og avskrivning for tap på fordringer finansieres ved midler bevilget over det årlige statsbudsjett og innlån fra staten.

§ 21 Krav til medvirkning

Norske undervisningsinstitusjoner med personer som er berettiget til utdanningsstøtte, plikter å medvirke til gjennomføringen av ordningene i samsvar med nærmere bestemmelser som blir gitt av departementet og Lånekassen.

§ 22 Minstebeløp

Det kan settes en minstegrense for utbetaling av beløp som søkeren eller låntakeren ellers er berettiget til. Ved tildeling av støtte kan grensen være inntil kr 50 per måned i lån, og inntil kr 20 per måned i stipend. For annen utbetaling eller godskrivning kan grensen settes inntil kr 50.

§ 23 Innhenting av opplysninger fra andre

Lånekassen kan innhente opplysninger om en søker eller låntaker, og om en søkers eller låntakers ektefelle, samboer og forsørger.

Opplysningene kan innhentes fra offentlige myndigheter og offentlige registre. For søkere eller låntakere kan opplysninger i tillegg hentes inn fra offentlige og private utdanningsinstitusjoner.

Opplysningene som innhentes etter første og annet ledd må ha betydning for søkerens eller låntakerens rettigheter eller plikter fastsatt i eller i medhold av denne lov.

Fra utdanningsinstitusjonene kan Lånekassen innhente opplysninger om studentstatus og faglig progresjon. Dette gjelder også for dem som ikke er søkere eller låntakere i Lånekassen.

Lånekassen kan innhente opplysninger om søkerens kontonummer fra Skatteetaten eller med søkerens samtykke fra et privat register. Opplysninger om kontonummer kan bare benyttes i forbindelse med utbetaling av utdanningsstøtte.

Lånekassen skal gis nødvendige opplysninger uhindret av taushetsplikt. Opplysningene kan innhentes elektronisk.

Departementet gir forskrifter om hvilke institusjoner opplysninger kan innhentes fra samt om oppbevaring og sletting av opplysninger.

§ 24 Ikraftsetting

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid.

§ 25 Opphevelse av andre lover

Fra lovens ikraftsetting oppheves lov av 26. april 1985 nr. 21 om utdanningsstøtte til elever og studenter.

§ 26 Overgangsregler

For låntakere som har lån fra før 1. juli 1985 regnes det ikke renter av rentegjeld som er opparbeidet før 1. januar 1990. Departementet kan for øvrig fastsette nødvendige overgangsbestemmelser.

B.

Stortinget ber Regjeringen komme tilbake til Stortinget med en egen sak vedrørende organisering og finansiering av ulike former for videregående opplæring i utlandet. Det forutsettes at saken også omhandler studietur for 10. trinn i grunnskolen.

Oslo, i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, den 14. april 2005

Rolf Reikvam

leder

Ine Marie Eriksen

ordfører